

SAHA (YAKUT) TÜRKÇESİNDEKİ DEYİMLER ÜZERİNE

Doç. Dr. Fatih KİRİŞÇİOĞLU

Abaahı kiiha uruumsağar dılı

Şeytan'ın kızının akrabasını sevdiği gibi (Menfaat için çevresine ilgi gösterenler hakkında).

Alcarxaytan as taxsar.

Belâdan aş çıkar (Kötü durumlardan menfaat sağlayanlar hakkında).

At kurduk aattaax, suol kurduk suraxtaax.

At gibi ünlü, yol gibi şöhretli.

Attaaxtan kımınıtın, satıttan tayağın ılar.

Atlıdan kamçısını , yayadan bastonunu alır (cimri kişi hakkında).

Bit sietigine tarbanıllıya.

Bit ısırsa o zaman kaşınır.

Bierrerin bekse ıyaabit, uunarın umnan kebispit.

Vereceğini çama asmış, uzatacağını unutmuş (cimri kişi hakkında).

Colo suoxxa soto taha tübehie diebikke dılı.

Zavallıya taksim esnasında yalnız düdükler düşer deniliyor.

Eheni ölörbökkö turan tiriitin ülestibikke dılı.

Öldürülmemiş ayının derisini bölüşmek kabilinden (Önceden yapılan esassız tahminler hakkında).

Ehe kımırdağastaabıtıgar dılı.

Ayının karıncayı avlaması gibi (büyük insanın küçük işler yapması hakkında).

Erie üktüür egelegeleex, xatiya üktüür xanalğalaaax

Ayak çekmek , bu işi yapanın kendisi için de tehlikelidir (münzevirler hakkında söylenir ; yani münzevirlik,münzevirlerin kendisi için de tehlikelidir demektir)

Xaxxan bahınan kuttaabikka dılı.

Puhu kuşunun başıyla korkutmuş gibi.

Xaaxınıır mas oxton bierbet.

Gııırdayan ağaç çabuk düşmez.

Xalcaayı aayı xatın, tomtor aayı toyon.

Her yamaçta kayın, her tepede bey.

Xoyutaañ turbut çııçaax xarağın xastar

Geç kalan kuş gözlerini kazıyor (yiyecek bir şey bulmadığından ağlayarak gözyaşını siliyor. İşte böylece geç kalan adam da her şeyi kaçırıyor)

It basa kömüs kıtaxtan töknüybüt di(y)ebikke dılı

Köpek başı gümüş tabaktan yuvarlandı (düştü) (iyi muameleye karşı fenalık yapan adam hak)

It kurduk ımsıı.

Köpek gibi açgözlü.

It saağa biirge emteex diebikke dılı.

Köpek pisliği de bir vakada faydalı olabilir denildiği gibi (eskiden gebe kadınlar aşerdiği zaman beze sarılmış köpek pisliği koklarmış. Kendisinden hiçbir şey beklenmediği halde isabetli bir şey söylemiş veya bir hizmet yapmış olan adam hakkında söylenir)

It tugu da gınıa suox buollağına emehetin salanar

İtin yapacak işi yoksa kendi kışını yalar (işsizlikten boş şeylerle uğraşanlar hak.)

İhe erien üön, taha tañara çümeçite.

İçi yılan, dışı tanırının mumu.

ıkkı ardılarıgar uu toxtubat.

Onların arasından su sızmaz.

İlii tutuurdaax, öttük xaralaax.

Eli yüklü, yanı kürklü (eli dolu gelen kişi hakkında)

Keltegey körö , doğoloñ kündü

Eğri bacaklı sevimlidir, aksak ise kıymetlidir ???????????

Kıhalağalaax körcösör diebi kurduk ???????????

Söylendiği gibi ihtiyacı olan ister

Kııs oğö omukka anallaax kıl buollağa

Kız daima yabancıların malı oluyor-----??????????????

Kıtım daa kıhıybat, tulam daa tulxatıybat

Uçlarım bile kazınmaz, kıllarım bile kımıldamaz (Rşç.bana ne sıcak , ne soğuk derler)

Kıtırax bieğö dılı kıırıgınan kiiren kıybañaama.

Kenardan gelerek kısır kısrak gibi ortalıkta dönme (lüzumu olmadığı halde iki adamın işine üçüncü bir adam karıştığı zaman söylenir)

Kihi ayağın saba tuppakkın.

İnsanın ağzını kapayamazsın.

Köğönü tutarı çörköytön mappıt.

Yeşil baş ördeği yakalamaktayken bağırtlaktan oldu (bağırtlak ördeğini kaçırdı)?????????????

Kuhağantan kuhağan taxsarıgar dılı

Kötülükten kötülük çıktığı gibi ????????????

Kulunnaax bie kurduk kuodarıhallar.

Taylı kısrak gibi hep bir arada (çok yakın dostlar hakkında).

Kuobax kurduk xorgus.

Tavşan gibi korkak.

Kus uñuoğun kıayan tohuppat kihi.

Ördeğin kemiğini bile kıramayan kişi.

Kühüññü kihi külbütünen, saaskı kihi salbamıtınan.

Sonbaharda adamın gülmesiyle, ilkbaharda adamın yalanmasıyla (yazın çalışıp kışa hazırlanmış kişi hakkında).

Küler ıtır ikki ağas balıs diebikke dılı.

Gülüş ve ağlayış iki kardeştir dedikleri gibi

Künne sette peetiñseleex diekke dılı.

Dedikleri gibi her günde yedi Cuma vardır !!!!!!!!!!!!!!!

Küöx otu tostu ükteebet kihi.

Yeşil otu da ezmeyen adam (mütevazı kişi hakkında).

Kütür baay okko sıtar it kurduk.

Cimri adam ot üstünde yatan ite benzer (malını yemeyen adam hakkında).

Mekçirge tiit töbötün bılcaharıgar dılı.

Baykuşun ağacın başına atılmayı istediği gibi.

Muñ mahı keriybet, ikki ataxtaağı keriyer.

Keder ağaçları değil, iki ayaklıları (insanları) sarıyor (vaktinden önce gülme sıra senin de başına gelir)

Muos muoska, tiis tiiske, tuyax tuyaxxa.

Boynuz boynuz, diş diş, turnak turnağa (savaş hakkında).

“Nay nay” diebikke dılı.

“Nay nay” demeğe benzer” (Bir insan bir şeyi vaat edip de vermediği veya ümitleri boşa çıkardığı vakit söylenir)

Obo obo, ılbay ılbay diebikke dılı.

Obo obo, ılbay albay dedikleri gibi (Zenginleştikten sonra balık adının obo mu, ılbay mı olduğunu bilmeyen balıkçı kızı gibi)

Oroğun bulbatax kutuyax kurduk.

Delliğini bulamayan fare gibi (çok korkup kaçacak yer arayan kişi hakkında).

Oyuurdaax kuobax keteğinen oonnuur, connoox kihi sototunan oonnuur.

Ormandaki tavşanın ensesi, akrabası olanın bacakları oynar (akrabası olan adamın yardım isteyeceği çok kişi olması hakkında)

Ölbüt kihitten üge körcüöbüt diebikke dılı.

Ölüden darbı mesel istemiş denildiği gibi (faydasız bir adamdan bir çok şeyler isteyen kişi hakkında)

Ölbüt ölbütünen, ölbütü kıtta ölör suox.

Ölen ölmüştür, ölen ile ölünmez.

Ölö sıtar kihitten tuha ereybit diebikke dılı.

Ölüm halinde yatan kişiden hizmet bekledi denildiği gibi (hiçbir şey bilmeyen adamdan bir çok şeyler soran adam hakkında)

Ölör üölleen iherdeeger döböñ.

Çorba hazırlayıp içmeye yetişmeden ölüm geliyor (döböñ : süratli)

Saaskı xallaan kurduk kabulğattaax

Bahar havası gibi değişken.

Sahıl kurduk nılañnas.

Tilki gibi pehpehlemek

Salañı saba saaratar diebikke dılı

Beceriksiz adama iplik sapı mani olurmuş (kendi aciz iken başkalarına kabahat atanlar için söylenmektedir)

Serii ürdüger buor ıhıañ suoğa.

Orduyu toprakla örtemezsin (halk ne kadar çok olursa o kadar da kuvvet çok olur ve iş dahi elbirliğiyle iyi gidiyor)????????????????

Sıtar ınağı turuorbat kihi.

Yatan ineği kaldırmaz kişi (mütevazi kişi hakkında)

Sıtınñañ dülüñü ergippit dibikke dılı.

Çürük kütüğü çevirdi denildiği gibi (hiçbir şeyi olmayandan bir şey istendiği yahut kabiliyetsiz birisine iş havale edildiği zaman söylenir)

Siidenen uu baspıkka dılı.

Elek ile su çekmek gibi.

Sıla sılcan sıarğa bıatın bıha kerbiir.

Yerde sürüne sürüne kızak bağını keser (sezdirmeden kötülük yapan kişi hakkında).

Sürex bagarar da sühüöx tiybet.

Gönlüm istiyor fakat gücüm-dizlerim,bacaklarım) yetmiyor (krş.Rus a.s. göz görüyor ama el yetmiyor)

Talan-talan taragayğa tabıllıan

Fazla seçersen kel bulursun (kız seçmekte müşkülpesent olan erkeklere derler)

Tarbaabit ınax kurduk.

Kaşınan inek gibi... (armağanlarla bir işe razı edilen kişi hakkında).

Tılgın sıtılaama.

Dilini bileme

Tihin sağın mıginen suyuma.

Dişlerinin kirini benimle yıkama,temizleme (yani gülme)!!!!!!!!!!!!

Toyon semiger turax oloror.

Kartal şıkarının (leşinin) üzerine karga konmuş (zengin yanında geçinen adam hak.)

Törüü ilik oğogo bihik oñorbukka dılı.

Doğmamış çocuğa beşik yapmak gibi.

Tumsugun dulgaga sottuma.

Gaganı (sert) yığında temizleme(gaganı tümseğe sürtme) kendisine yapılan iyiliği unutan kimseye söylenir

Tuta ilikkine totuma, tutaxxına totoor di(y)ebikke dılı.

Tutmadan (elde etmeden) tok sayma, fakat tuttuktan sonra tok say

Ühehete (?) tuollaga.

Onun çatalı (kebab şişi) dolmuştur (şiş etle dolmuş daha yeni parçaları alamaz-çok zengin olduğu halde daha fazla mal mülk isteyen kişi hk.)

Ü?tteex taas süllütütten (ölütütten) mappat.

Taş delik olduktan sonra kısmetini kaybetmez,yani akıtılacak yer olduktan sonra kısmet bulunur(uzun zaman evlenmeyen bir kadın hakkında söylenir)